

SÍDLIŠTĚ ZE STARŠÍ DOBY BRONZOVÉ V PRŮMYSLOVÉ ZÓNĚ U HOLEŠOVA

MIROSLAV ŠMÍD

V letech 2007 až 2011 proběhly záchranné archeologické výzkumy spojené s přeměnou rozsáhlého areálu bývalého holešovského letiště na strategickou průmyslovou zónu Zlínského kraje. V rámci těchto výzkumů bylo, mimo jiné, zachyceno v poloze „Větrák“ poměrně rozsáhlé osídlení ze starší doby bronzové. Dosud zde bylo prozkoumáno 117 sídlištních objektů a jeden kostrový hrob. V souvislosti s objevem dosud neznámého sídliště, vzdáleného jen 700 m směrem JV od pohřebiště nitranské kultury v poloze „Zdražilovsko“, se nabízí otázka, zda a zda vůbec, toto s již dříve prozkoumaným pohřebištem souvisí. Je zřejmé, že kulturní sekvence nálezů z pohřebiště je zhruba shodná se sekvencí keramiky získané z objektů na sídlišti. Z tohoto pohledu se jeví spojitost mezi pohřebištem a nově objeveným sídlištem jako velmi pravděpodobná.

In den Jahren 2007 – 2011 verliefen archäologische Rettungsgrabungen, die durch die Umgestaltung des ausgedehnten Areals des ehemaligen Flughafens von Holešov in ein strategisches Industriegebiet der Zlíner Region veranlasst worden waren. Im Rahmen dieser Grabungen wurde u.a. in der Flur „Větrák“ eine relativ umfangreiche Siedlung aus der älteren Bronzezeit entdeckt. Bisher wurden dort 117 Siedlungsobjekte und ein Körpergrab untersucht. Im Zusammenhang mit der Entdeckung einer bisher unbekanntes Siedlung, die nur 700 m südöstlich der Nekropole der Nitraer Kultur in der Flur „Zdražilovsko“ entfernt war, stellt sich die Frage, ob diese Siedlung mit dem schon früher erforschten Gräberfeld in Verbindung steht. Es ist offensichtlich, dass die kulturelle Sequenz der Funde aus der Nekropole in groben Zügen mit der Sequenz der aus Siedlungsobjekten geborgenen Keramik identisch ist. Aus dieser Sicht scheint der Zusammenhang zwischen dem Gräberfeld und der neu entdeckten Siedlung höchstwahrscheinlich zu sein.

Morava - starší doba bronzová - sídliště - záchranný výzkum

Mähren – ältere Bronzezeit – Siedlung – Rettungsgrabung

Koncem roku 2007 byly zahájeny zemní práce spojené s přeměnou rozsáhlého areálu holešovského letiště na strategickou průmyslovou zónu Zlínského kraje (SPZ). První stavbou této rozsáhlé investiční akce bylo budování protihlukového valu, zahájené již v prosinci roku 2007. V roce následujícím se rozběhly práce také na páteřních komunikacích, povrchové i hloubkové kanalizaci, vodovodu a suchém poldru. Rok 2009 přinesl přeložku toku říčky Mojeny a dokončovací práce na rozdělaných stavbách, a to tak, aby koncem roku mohla být průmyslová zóna slavnostně otevřena. První realizací uvnitř nového areálu byla výstavba technologického parku, zahájená v lednu roku 2011, a téměř současně s ní dobudování inženýrských sítí a dopravní infrastruktury. Na všech realizovaných stavbách byl prováděn archeologický dohled a v místech archeologických nálezů i záchranné

ZUR PROBLEMATIK DER VĚTEŘOV-KULTUR

ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVÁ

Verlässlich datierbare Gräber mit Věteřov-Keramik aus dem Verbreitungsgebiet der Unterwölbling-Kultur bezeugen die Existenz der Věteřov-Kultur im Zeitrahmen der Stufen A2-B1. Da man nur im nördlichen Niederösterreich auf der Keramik der Aunjetitz-Kultur den Elementen der Glockenbecherkultur und der entstehenden Věteřov-Kultur begegnet, kann angenommen werden, dass die Věteřov-Kultur in diesem Raum entstanden ist und dass das Gebiet Südmährens von hier beeinflusst wurde.

Spolehlivě datované hroby s věteřovskou keramikou v prostoru rozšíření kultury Unterwölbling dokazují existenci věteřovské kultury v rámci stupňů A2-B1. Jelikož se na inětické keramice setkáváme s prvky kultury zvoncovitých pohárů a počínající kultury věteřovské pouze v severní části Dolního Rakouska, lze přijmout, že věteřovská kultura v tomto prostoru vzniká a oblast jihomoravská je odtud ovlivňována.

*Ältere Bronzezeit, Entstehung und Datierung der Věteřov-Kultur, Grabfunde, Bronzen, Keramik
Staršia doba bronzová, vznik a datovanie věteřovskej kultúry, hrobové nálezy, bronzы, keramika*

Im Keramikbestand der Věteřov-Kultur sind gewisse Unterschiede zwischen Niederösterreich und Mähren zu erkennen. Für ihre Erfassung wären eingehende Untersuchungen des Keramikgutes nicht nur dieser Kultur, sondern auch der vorangehenden Aunjetitz-Kultur notwendig, dafür mangelt es aber an Voraussetzungen. In Mähren stehen zwar Tabellen der Haupttypen der Keramik der Protoaunjetitz-Kultur und der Altaunjetitzer, der klassischen und der nachklassischen Phase der Aunjetitz-Kultur zur Verfügung (STUHLÍK 1993, Abb. 146; 156; 157), aber für die in drei Phasen gegliederte Věteřov-Kultur wurde nur eine Gesamttypentabelle der Keramik erarbeitet (STUHLÍKOVÁ 1993, 263, 265, Abb. 166; 167). In Niederösterreich fehlen Typentabellen sowohl der Aunjetitz-Kultur, als auch der Věteřov-Kultur im Raum nördlich der Donau; vorhanden ist lediglich eine Typentabelle der Siedlungskeramik von Böheimkirchen (NEUGEBAUER 1977, Abb. 5-9). Aus diesen Gründen ist beim jetzigen Forschungsstand nur eine Skizzierung einiger Fragen möglich.

Zuerst sei der chronologische Rahmen umrissen. Die Existenz der Věteřov-Kultur (im Folgenden: VK) in Niederösterreich ab der Stufe A2b nach W. RUCKDESCHL (1978) bis in die Stufe B1 nach K. WILLVONSEDER (1937) ist seit langem nachgewiesen (s. z. B. chronologische Tabelle bei NEUGEBAUER 1991, Abb. 9). Die Lebensdauer dieser Kultur ist nicht nur aus Siedlungsfunden der VK, sondern auch aus Grabfunden der Unterwölbling-Kultur (im Folgenden: UK) ersichtlich; aus

NEJNOVĚJŠÍ SOUPIS LIDSKÝCH OSTATKŮ NA VĚTEŘOVSKÉM SÍDLIŠTI V HODONICÍCH (OKR. ZNOJMO)

DAVID ROŽNOVSKÝ

Článek vychází z výsledků záchranných výzkumů věteřovského sídliště v Hodonicích (okr. Znojmo), které probíhaly s různě dlouhými přestávkami 120 let. Autor předkládá stručný popis dějin bádání. Po něm následuje stat o nálezech lidských ostatků na sídlišti ze závěru starší doby bronzové. Ta je podle úplnosti lidských ostatků rozdělena do tří podkapitol, ve kterých nalezneme soupis všech 15 doposud zaznamenaných případů nálezů antropologického materiálu na sídlišti. Patrně nejzajímavější jsou nálezy z roku 2010, a to dětská kostra v objektu č. 538, pro kterou byla zvlášť vyhloubená hrobová jáma, a dále pak nález z obj. 540, kde byla dětská kostra uložena nad „pohřbem“ patrně 5 psů. Po této kapitole následuje interpretace, závěr a hodnocení. Zde se autor pokouší odpovídat na otázky spojené s nálezy lidských ostatků na sídlišti a snaží se přidat svůj pohled na danou problematiku.

Der Artikel geht von Ergebnissen der Rettungsgrabungen der Věteřov-Siedlung in Hodonice (Bez. Znojmo) heraus, die mit verschiedenen langen Pausen 120 Jahre lang verliefen. Der Autor unterbreitet eine kurze Schilderung der Forschungsgeschichte. Ihr folgt der Aufsatz über die auf der Siedlung gefundenen menschlichen Überreste aus dem Ende der älteren Bronzezeit. Der Vollständigkeit der sterblichen Überreste nach ist dieser Teil in drei Subkapitel gegliedert, in welchen alle 15 bisher verzeichneten Funde anthropologischen Materials aus der Siedlung aufgelistet sind. Wohl am interessantesten sind Funde aus dem Jahr 2010, und zwar das Kinderskelett im Objekt Nr. 538, für welches eine eigene Grabgrube abgeteufelt worden war, und der Fund aus Objekt 540, wo das Kinderskelett über der „Bestattung“ von wohl 5 Hunden situiert war. Nach diesem Kapitel kommt die Interpretation, der Schluss und die Auswertung. Darin versucht der Autor, die mit menschlichen Überresten auf der Siedlung verknüpften Fragen zu beantworten und seine eigene Ansicht auf die gegebene Problematik vorzustellen

Hodonice (okr. Znojmo) – starší doba bronzová – věteřovská skupina – pohřební ritus – lidské ostatky na sídlišti

Hodonice (Bez. Znojmo) – ältere Bronzezeit – Věteřov-Gruppe – Bestattungsritus – menschliche Überreste auf Siedlungen

Úvod

Jak již bylo napsáno mnohokrát, nálezy lidských ostatků tvořily donedávna, až na pár výjimek, jediný zdroj antropologického materiálu věteřovské skupiny (ROŽNOVSKÝ 2010a, 71; 76; týž 2010b, 117; STUHLÍKOVÁ 1990, 146-148; TIHELKA 1960, 109-112). Toto se změnilo s vyhodnocením nálezů z mohylového pohřebiště v Boroticích (STUHLÍK 2006) a pohřebiště v Branišovicích (STUHLÍK 2009). Nicméně i přes odkryvy výše zmíněných nekropolí tvoří nálezy lidských

ČTYŘI POZNÁMKY K MOHYLOVÉ KULTUŘE DOBY BRONZOVÉ

JAN BOUZEK

Článek se zabývá vztahy mezi mohylovou kulturou střední doby bronzové ve střední Evropě a Egeidou v oblasti slunečních symbolů, jantarových a zlatých ozdob, původu středoevropských mečů a hliněných oltářů, inspirovaných Egeidou. Zdá se, že kontakty mezi Egejskou oblastí a střední Evropou, dobře doložené z období věteřovské kultury, pokračovaly rovněž v průběhu střední doby bronzové.

The article discusses the relations between the Middle Bronze Age Tumulus Culture in Central Europe and the Aegean in the fields of solar symbols, amber and gold ornaments, the genesis of Central European swords and the clay altars inspired from the Aegean. It seems that the contacts between the Aegean and Central Europe, well attested from the period of the Věteřov culture, continued also during the Middle Bronze Age.

*Egeida, střední Evropa, mohylová kultura, meče, oltáře, náboženství
Aegean, Central Europe, Tumulus Culture, swords, altars, religion*

1. Mykénské předlohy keramiky mohylové kultury?

Na konci rané doby bronzové se projevila i ve střední Evropě inspirace z jihovýchodu, patrně především z kovových nádob: tordované okraje misek z věteřovské kultury mají předlohy v mykénských šachtových hrobech podobně jako ucho koflíku z Nienhagenu, pithos s uchy při dně z Dobevi vykazuje podobnou inspiraci, stejně jako závěsek tvaru fallu z Hostů a Vrcovic. Také poklice s křížovým uchem z Olomouce připomene sotva jen náhodou mykénskou třmínkovou vázu (srov. BOUZEK 2004a). Složitější situace je u tvarů mohylové kultury. Kdysi jsem se snažil poukázat na paralely k jejím tvarům na sklonku doby středně heladské a na počátku mykénského období, ale pak jsem tuto stopu raději ponechal stranou, neboť šlo o téma do jisté míry kontroverzní.

Miska na nožce má období ve středně helladské keramice v hrubší formě, a v jednouché čiší raně mykénské v jemnější podobě, dvojchá mísa také na konci doby středně heladské a na počátku doby mykénské. Amforovitá zásobnice připomene mykénské oblé alabastron, ale také vyšší trojchou amforu (obr. 1). Když už víme, že se mohylová kultura doby bronzové inspirovala odtud pro rozvoj své zbroje, zčásti i šperku, že užívala váhový mykénský systém a měla mnohé obdobné i v dekorativních hliněných fasádách, svatyních či oltářích (BOUZEK 2009), inspirace pro základní tvarosloví z těžé oblasti se nejeví být nepravděpodobnou.

ZLATO VE STŘEDNÍ DOBĚ BRONZOVÉ NA MORAVĚ¹

STANISLAV STUHLÍK

Ze střední doby bronzové pochází na Moravě 23 zlatých předmětů ze sedmi nalezišť. Z typologického hlediska je můžeme rozdělit na ozdoby z jednoduchého drátu, spirály z nekonečného drátu, drátěné svítky, plechové terčíky, plechové závěsky a plechové pásky. V pěti případech pocházejí zlaté předměty z hrobů (Borotice, Heršpice, Lužice, Olomouc, Tulešice), jednou ze sídliště (Přítluky) a jednou z hromadného nálezu (Čehovice). Většina zlatých artefaktů patří do počátečního úseku střední doby bronzové (Lužice, Olomouc, Přítluky, Tulešice), kroužek z Borotice je datován do střední a podobný kousek z Heršpice do mladší části střední doby bronzové. Předměty z Čehovic lze jen rámcově datovat do střední doby bronzové.

Aus der mittleren Bronzezeit stammen in Mähren 23 Goldgegenstände aus sieben Fundstellen. Aus typologischer Hinsicht kann man sie in folgende Kategorien unterteilen: Verzierungen aus einfachem Draht, Spiralen aus endlosem Draht, Drahtrollen, Blechscheiben, Blechanhänger und Blechbänder. In fünf Fällen stammen die Goldsachen aus Gräbern (Borotice, Heršpice, Lužice, Olomouc, Tulešice), in einem Fall aus der Siedlung (Přítluky) und ein anderesmal aus einem Hortfund (Čehovice). Die meisten Goldartefakte gehören der Anfangsphase der mittleren Bronzezeit an (Lužice, Olomouc, Přítluky, Tulešice), der Ring aus Borotice wird in die Mittelphase und ein ähnliches Stück aus Heršpice in die jüngere Phase der mittleren Bronzezeit datiert. Die Gegenstände aus Čehovice sind nur rahmenhaft in die mittlere Bronzezeit zu datieren.

Morava, střední doby bronzová, středodunajská mohylová kultura, zlaté předměty

Mähren, mittlere Bronzezeit, mitteldonauländische Hügelgräberkultur, Goldgegenstände

První zlaté předměty se ve střední Evropě objevily již v průběhu eneolitu. Na Moravě je jejich první výskyt spojen až s pozdním eneolitem, a sice s kulturou se šňůrovou keramikou a následně s kulturami zvoncovitých pohárů a protoúnětickou kulturou (STUHLÍK 2011). Ve srovnání s pozdním eneolitem zlatých artefaktů ve starší době bronzové poněkud ubylo a jinak tomu nebylo ani ve střední době bronzové. Z pozdního eneolitu máme na Moravě 58 zlatých předmětů, které se našly na 20 nalezištích a ve všech případech jde o hroby. Ve starší době bronzové bylo objeveno 18 předmětů ve 12 lokalitách, z nichž ale čtyři artefakty ze tří lokalit jsou dnes nezvěstné. Těchto 18 zlatých artefaktů pochází v devíti případech z hrobů či pohřebišť a po jednom ze sídliště, depotu a ojedinelého nálezu.

Střední doba bronzová je na Moravě reprezentována lidem středodunajské mohylové kultury. V druhé polovině 20. století někteří badatelé dávali vývoj na střední a severní Moravě do souvislosti s nejstarší lužickou kulturou, ale dnes většina badatelů tento vývoj spojuje s mohylovou kulturou.

K POČIATKOM SYMBOLU SLNEČNEJ VTÁČEJ BÁRKY

MÁRIA NOVOTNÁ

Ikonografia a najstarší výskyt bárky ťahanej vodnými vtákmi v Karpatskej kotline a na strednom Podunajsku. Nálezy súčastí symbolu (vodný vták, čln) v staršej dobe bronzovej. Ich kultúrna príslušnosť a chronologické určenie. Spojenie so slnečným kotúčom je až v období popolnicových polí.

Ikonographie und das älteste Vorkommen der Wasservogelbarke im Karpatenbecken und im Mitteldonaunraum. Funde von Bestandteilen des Symbols (Wasservogel, Barke) in älterer Bronzezeit. Ihre kulturelle Zugehörigkeit und chronologische Einordnung. Ihr Zusammenhang mit der Sonnenscheibe erscheint erst in der Urnenfelderzeit.

Staršia doba bronzová. K počiatkom vzniku a významu symboliky vtáče j bárky.

Ältere Bronzezeit. Zur Entstehung und Bedeutung der Symbolik der Vogelbarke.

Jeden z najznámejších symbolov obdobia popolnicových polí – slnečný kotúč ťahaný protómami vodných vtákov – netreba osobitne predstavovať. V Karpatskej kotline sa s ním najčastejšie stretávame na toreutických výrobkoch, v klasickej podobe osobitne na vedrách typu Hajdúböszormény a viac štylizovaný, významove nie celkom jasný symbol na mečoch s plnou liatou rukoväťou. Obidva druhy zároveň dobre datujú dobu a geografické centrum ich hlavného výskytu. Zobrazujú bárku ukončenú štylizovanými vtákmi alebo len ich protómami v antipodickej polohe, ktorá vezie slnko. Má podobu kruhového alebo polkruhového terča, zobrazeného koncentrickým radom (alebo radmi) tepaných pukličiek. Už pred časom A. JOCKENHÖVEL (1997, 260-261) naznačil, že tento symbol má pôvod v Sedmohradsku, odkiaľ sa cez centrálnu strednú Európu rozšíril až do južnej Škandinávie. Išlo o počiatky, ktoré sa vzťahujú na obdobie popolnicových polí. Zároveň na staršom vozíku ťahanom labutami z Dupljaja (Vojvodina, Srbsko) bolo už viac razy poukazané na dávny kult úrodnosti a vegetácie, a s ním súvisiaci cyklus života a prírody, ich zrodom a odumieraním aj v pravekej Európe spájaný s hyperborejským Apolónom. Jeho meno sa po prvý raz objavuje na tabuľkách lineárneho písma B, medzi inými bohmi, ktorým sa prinášali obety. Rozprávanie o jeho návrate zo zeme Hyperborejcov (zeme zosnulých) sa viaže na antické grécke mýty a literatúru (MOOG-GRÜNEWALD Hrs. 2008, 116-117) a na výklad obrazov, rovnako mladšieho dáta, než je táto symbolika v stredoeurópskych popolnicových poliach. Tým nie je nijako spochybnená myšlienka, že sa jedná o kult spojený s uctievaním slnka a vyjadrením jeho neustále sa meniacej polohy

„HRADISKO“ U SKRBNĚ – VÝZKUM V ROCE 1970

VÍT DOHNAL

Předložená stat' se vrací k víc než před čtyřiceti lety provedenému výzkumu, který už byl alespoň formou předběžné zprávy zveřejněný a o němž se v odborné veřejnosti ví. Došlo ale při něm k pozorování, které by nemělo zůstat jen v archivované výzkumové zprávě už proto, že by šlo ne o tematický, ale záchranný výzkum, ukázala se situace, která se svým způsobem, i když nepřímo, dotýká širšího problému kulturního vývoje na střední Moravě na sklonku starší a začátku střední doby bronzové. Tamní stratigrafická zjištění se pro mě stala důvodem, že jsem přijal vybičnutí některých kolegů a v nevelikém příspěvku se po letech znovu vracím zpět k zmíněnému výzkumu. Moje řádky chtějí být zároveň i vzpomínkou na přítele, kterému byla záchranná akce svěřena v době, kdy jsem se vrátil zpět do olomouckého muzea, aniž bych do dění na ohrožené lokalitě mohl nějak zasáhnout.

Der vorliegende Beitrag geht auf eine Notgrabung zurück, die vor mehr als vierzig Jahren durchgeführt worden ist und deren Hauptkenntnis mindestens in Form eines Vorberichtes veröffentlicht, so dass die fachliche Öffentlichkeit vertraut worden war. Weil es damals zu einigen Terrain-Beobachtungen kam, die für die Forschung über die Zeitabfolge einiger Kulturen in dem Zeitraum Ende der frühen – Anfang der mittleren Bronzezeit im Mittelmähren von Bedeutung sein müssen, sollte die Grabung nicht nur in einem archivierten Grabungsbericht verzeichnet bleiben. Dies war für mich der Grund, dass ich nochmals zu der Grabung in Skrbně zurückkomme. Folgende Zeilen möchten zugleich meine Erinnerung an den Kollegen werden, dem die Rettungsaktion in der Zeit zukam, wo ich in das Olmützer Museum zurückkehren durfte, ohne die Geschehnisse an der gefährdeten Lokalität beeinflussen zu können.

Morava – starší doba bronzová – věteřovský typ – opevněné sídliště

Mähren – Frühbronzezeit - Věteřov-Typus - befestigte Siedlung

Na nevýraznou vyvýšeninu na okraji zaplavovaného pásu podél řeky Moravy severně od Skrbně poprvé upozornil V. Houdek, jeden z předních členů vlastenecky orientované olomoucké muzejní společnosti. Upoutal ho pomístní název „Hradisko“ a také, že se na tamních polích nachází mnoho střepů. Vyložil to tak, že se tam nacházelo hrazené slovanské město, které kladl co do významu hned vedle „staroslovanského Velehradu moravského“ (HOUDEK 1887). Jiného názoru zanedlouho poté byl I. L. Červinka, který sice také počítal se slovanskostí lokality, ale podle silných vrstev se „slezskými“ střepy a podle zlomků bronzových náramků usoudil, že jde o hradisko s kulturou popelnicových polí (ČERVINKA 1902, 234). Toto jeho ohodnocení pak dlouho přetrvávalo, až bylo upřesněno, že lokalita patří mezi opevněné osady z pozdní doby bronzové (PODBORSKÝ 1970, 32).

ZAPOMENUTÉ HROBY A POHŘEBIŠTĚ LUŽICKÉ KULTURY NA PROSTĚJOVSKU II

Lužické žárové hroby u Hrubčic, okr. Prostějov

PAVEL FOJTÍK

Stat' prezentuje dostupné archivní materiály a dochované nálezy související se žárovými hroby lužické kultury, odkrytými v 50. letech 20. století nedaleko obce Hrubčice, okr. Prostějov, které doposud nebyly na stránkách archeologické literatury publikovány a zůstávaly tak mnohým badatelům neznámé. Směřuje tedy zejména k rozšíření dosavadní pramenné základny pro studium problematiky mladší doby bronzové na střední Moravě.

Der Artikel präsentiert vorhandene Archivmaterialien und Funde, die mit Brandgräber der Lausitzer Kultur zusammenhängen, welche in den 1950er Jahren unweit von Hrubčice, Bez. Prostějov entdeckt worden waren, bisher in archäologischer Literatur nicht publiziert wurden und daher manchen Forschern unbekannt blieben. Er erweitert also die bisherige Quellenbasis für das Studium der jüngeren Bronzezeit in Mittelmähren.

Mladší doba bronzová, lužická kultura, střední Morava, Prostějovsko, žárové hroby, pohřebišť.

Jüngere Bronzezeit, Lausitzer Kultur, Mittelmähren, Region von Prostějov, Brandgräber, Nekropolen.

Úvod

Předložený příspěvek je další z řady plánovaných statí věnovaných povětšinou drobnějším souborům archeologického materiálu pocházejícím z pohřebišť lužické kultury v geografickém prostoru Prostějovska, kterým dosud nebyla věnována téměř žádná pozornost a mnohdy spočívají již po desetiletí zapomenuty v muzejních depozitářích (podrobněji k idejím tohoto cyklu cf. FOJTÍK 2009, 261-262). Svoji pozornost tentokrát soustředí na žárovou nekropoli v poloze „Padělky v drahách“, k. ú. Hrubčice, okr. Prostějov, značně narušenou zemědělskou činností v roce 1951 a následně dotčenou sondáží provedenou v roce 1952 v režii Archeologického ústavu v Brně, a to pod vedením výrazné postavy prostějovského kulturního života své doby - archeologa Josefa Kvičaly (k osobnosti a dílu blíže např. FOJTÍK 2007). K jejímu objevu a drobnému terénnímu odkryvu však nemalou měrou přispěli i další regionální vlastivědní pracovníci, jmenovitě rolník Jaroslav Dostál (správce Obecního musea v Čelčicích), středoškolský profesor Jan Šrot (badatel spjatý zejména s archeologií zaniklých středověkých vesnic Prostějovska, k osobnosti podrobněji např. PRUDKÁ 1999) a Adolf Neckář (známý především jako iniciátor vzniku „Lidové

PŘÍSPĚVEK K TOPOGRAFII OSÍDLENÍ KATASTRU MODŘIC V DOBĚ BRONZOVÉ II

DAVID PARMA

Příspěvek vyhodnocuje další část poznatků o osídlení doby bronzové v prostoru dlouhodobě zkoumané lokality „Sádky“ a „Rybníky“ na katastru Modřic (okr. Brno – venkov). Další část sídelního areálu mladší doby bronzové, odkrytou v roce 2004 pod vedením M. Přichystala, představuje celkem 18 zahloubených objektů. Doklady nadzemních staveb zde chybí, prostorové uspořádání objektů v kombinaci s vyhodnocením množství odpadu v jejich výplních ovšem jejich přítomnosti nasvědčuje.

Der Beitrag wertet einen weiteren Teil der Erkenntnisse über die bronzezeitliche Besiedlung des Raums der langfristig erforschten Fundstellen „Sádky“ und „Rybníky“ auf dem Kataster von Modřice (Bez. Brno-Umland) aus. Der nächste Teil des jungbronzezeitlichen Siedlungsareals, der im Jahre 2004 unter der Leitung von M. Přichystal freigelegt wurde, fasst insgesamt 18 eingetieft Objekte um. Belege oberirdischer Bauten kommen nicht vor; die räumliche Anordnung der Objekte in Kombination mit der Auswertung einer großen Menge Abfall in deren Ausfüllung deutet jedoch ihre Existenz an.

Morava – mladší doba bronzová - sídliště

Mähren – Jungbronzezeit – Siedlung

1. Úvod

Od roku 1995 proběhla na jižním okraji katastrálního území Modřic (okr. Brno – venkov) řada záchranných archeologických výzkumů v místech stále rozšiřované průmyslové zóny. Postupně byly odkryty početné a zajímavé situace z nejrůznějších období, z nichž nejpozoruhodnější je patrně dosud největší odkryté pohřebiště horákovské kultury (KOS 2004). V jednotlivých plochách byly zachyceny i početné aktivity z doby bronzové, umožňující nastínění poloh jednotlivých areálů, a jejich posunů v prostoru a čase. V prvním, stejnojmenném příspěvku, byly prezentovány vybrané situace mladší doby bronzové - část sídelního areálu z plochy z roku 1997 v trati „Sádky“ a hrob z polohy „Rybníky“ z výzkumu z roku 2009 (PARMA 2011a). Na tomto místě bude zhodnocena část sídelního areálu odkrytá v roce 2004 v trati „Sádky“. Tento výzkum provedli pracovníci ÚAPP Brno pod vedením M. Přichystala, jenž vyhotovil i příslušnou nálezovou zprávu (PŘICHYSTAL 2005); jemu patří především autorův dík za nezištné poskytnutí materiálu ke zpracování. Popisy objektů byly beze zbytku z nálezové zprávy přejaty, použitou dokumentaci digitalizovala M. Holemá, celkový plán vyhotovila D. Vitulová; kresebnou dokumentaci keramiky

PÓŻNA EPOKA BRĄZU I WCZESNA EPOKA ŻELAZA NA ŚLĄSKU

JUSTYNA BARON

Pod względem liczby i stanu rozpoznania stanowisk datowanych na późną epokę brązu i wczesną epokę żelaza, Śląsk jest obszarem wyjątkowym. Wyniki wieloletnich wykopalisk zachęcały badaczy do podejmowania różnorodnych prób analiz zjawisk z zakresu archeologii osadnictwa czy studiów nad elementami kultury materialnej i duchowej.

W artykule przedstawiono główne nurty badań i ich rezultaty osiągnięte przez kilka pokoleń archeologów zajmujących się późną epoką brązu i wczesną epoką żelaza na Śląsku.

Silesia is an unique region regarding a number of known archaeological sites dated to the late Bronze and early Iron Age. Many of them were excavated to a degree allowing reconstruction of various aspects of life of their former inhabitants, including settlement analyses, artefact studies etc.

This paper presents main directions of research and general results achieved by several generations of archaeologists in their studies on the discussed period. I focused mostly on types of excavated sites, methods both of excavating and presenting archaeological sites and artefacts.

Późna epoka brązu, wczesna epoka żelaza, Śląsk, stan badań

Late Bronze Age, early Iron Age, Silesia, history of research

Prezentowany artykuł jest uzupełnioną wersją wystąpienia pod tym samym tytułem, jakie przedstawiono na konferencji „Archeologia Śląska. Stan i potrzeby badań archeologicznych“, która odbyła się na Uniwersytecie w Opawie w 2008 roku. Celem konferencji był przegląd najważniejszych osiągnięć i prezentacja aktualnego stanu studiów nad pradziejami i wczesnymi okresami historycznymi na podstawie stanowisk odkrytych na terenie historycznego Śląska, a także dyskusja nad dalszymi kierunkami badań. Poszczególne etapy osadnictwa, zgodne z epokami archeologicznymi, zostały przedstawione w formie dwugłosu obejmującego badania archeologów polskich i czeskich. Stan i potrzeby badań na stanowiskach śląskich datowanych na koniec epoki brązu i początek epoki żelaza zostały zaprezentowane wspólnie z J. Juchelką z Uniwersytetu Śląskiego w Opawie.

Dla archeologów zajmujących się tym etapem pradziejów Śląsk jest obszarem wyjątkowym, ponieważ należy do jednych z najlepiej przebadanych archeologicznie terenów w Polsce oraz dostarczył i dostarcza w dalszym ciągu licznych i istotnych źródeł dających podstawy do konstrukcji modeli ukazujących życie jego dawnych mieszkańców. Znaczna liczba rozpoznanych i badanych stanowisk, także w ramach wielosezonowych wykopalisk obejmujących znaczne ich części, zachęcały

K DATOVÁNÍ SÍDLIŠTNÍHO OBJEKTU Z DOBY LATÉNSKÉ Z TROUBSKA, OKR. BRNO-VENKOV

† MILOŠ ČIŽMÁŘ

Nové zhodnocení keramiky z chaty z Troubska, kterou použil J. Meduna k demonstraci náplně stupně LT-B1 na Moravě ukázala, že její část nenáleží době laténské, nýbrž je ji možno zařadit do pozdní doby římské; část keramiky může patřit i jiným pravěkým obdobím.

Die neue Auswertung der Keramik aus der Hütte in Troubsko, die J. Meduna für die Darstellung der Fülle der Stufe LT-B1 in Mähren benutzt hatte, zeigte, dass ein Teil davon nicht der Latènezeit angehört, sondern in die späte Römerzeit zu datieren ist; ein Teil der Keramik kann sogar anderen urzeitlichen Perioden angehören.

Doba laténská – Morava – sídliště – upřesnění keramické náplně stupně LT-B1

Latènezeit – Mähren – Siedlung – Präzisierung der Keramikfülle der Stufe LT-B1

V roce 1946 prozkoumal v Troubsku, v trati „Horní Louky“ na parcele č. 1068 J. Mikulášek zahloubenou chatu z doby laténské (ŠIMEK 1958, 349-350), z níž nálezový materiál uložený ve sbírkách Národního muzea v Praze, podrobně vpublikoval J. MEDUNA (1980a, 296-297; 1980b, 128, Abb. 15) v roce 1980. Chata měla přibližně obdélníkový tvar o rozměrech delší strany 380 cm a šířce 230-280 cm a byla orientována delší osou ve směru SZ-JV. Měla v hloubce 45-65 cm rovné dno a nebyly v ní zaznamenány žádné konstrukční prvky.

Skladba keramických nálezů z této chaty nebyla však zcela obvyklá. Kromě běžného materiálu příznačného pro keltská sídliště byly zjištěny i poměrně neobvyklé tvary v ruce zhotovených hrnců s přesekávanými okraji a hrnců se zdršňovanou výdutí. J. MEDUNA (1980a, 66) na tyto střepy v ruce vyrobené s prstovitě promačkávanými okraji upozornil s tím, že jedinou analogii uváděl z Němčan a jejich původ spatřoval hluboko v mladší době bronzové a v době halštatské. Podobně i ojedinělé tvary hrnců se zdršňovanou výdutí považoval J. MEDUNA (1980a, 72) za staré formy, dědictví z mladší doby halštatské, vyskytující se na Moravě i ve stupni LT-A a přežívající do stupně LT-B1. Analogický tvar uváděl J. Meduna opět z Němčan (MEDUNA 1980a, Taf. 103:6). J. MEDUNA (1980a, 129) upozornil také na poměrnou výjimečnost nálezu bikónického přeslenu v náplni laténské kultury na moravském území.

V chatě z Troubska se samozřejmě nacházel také vcelku běžný laténský materiál. K míse se zesíleným okrajem sice J. MEDUNA (1980a, 92) znal většinou z Moravy analogie datované do stupně LT-C1 a exemplář z Troubska

ZDOBENÉ POCHVY LATÉNSKÝCH MEČŮ Z MORAVY

JAN HORÁK

Zdobené pochvy mečů datované do doby laténské byly na Moravě identifikovány již dříve. První z nich byla objevena už na konci 19. stol. v Charváttech. Společně s pochvou z Ponětovic z hrobu 14 nalezenou výzkumem v roce 1936, patří mezi pochvy mečů zdobené motivem dračího páru. Poslední dosud známá zdobená pochva pochází z Kobylnice, hrobu 9. Její výzdoba je s největší pravděpodobností provedena ve stylu „uherských krásných mečů“. Nově byla zjištěna výzdoba dračím párem také na pochvě meče vykopané v roce 1938 v Nemilanech, přesněji na její dokumentaci vyhotovené I. L. Červinkou pro nepublikovaný rukopis (Galové), nálež samotný se ale nedochoval. Další pochva, s celoplošně vyráženým dekorem, tedy zcela odlišným typem výzdoby, byla objevena v depozitáři MZM na meči z Postoupeku, vykopaném už v roce 1902.

Decorated scabbards of La Tène period in Moravia were identified earlier. First of them was discovered at the end of 19th century in Charváty. Alongside with the scabbard from Ponětovice (grave 14) which was discovered during the excavation in 1936 belongs to scabbards decorated by the ornamentation of dragon-pair. Last known decorated scabbard originates from grave 9 in Kobylnice. It's decoration is most likely in „hungarian sword style“. The new decor by dragon-pair was detected on scabbard excavated in 1938 in Nemilany, precisely, in its documentation made by I. L. Červinka for his unpublished manuscript (Gauls). The finding has not been preserved. Other scabbard with totally different type of decoration, stamped decoration, was discovered in depositary at the MZM on the sword from Postoupeky, which was dug in 1902.

Morava, doba laténská LT B2-C1, zdobené pochvy mečů, dračí pár, styl uherských krásných mečů, celoplošná výzdoba

Moravia, Middle La Tène period – LT B2-C1, decorated sword-scabbards, dragon-pair, the hungarian sword style, stamped decoration

Úvod

Stále nové postupy a zdokonalování konzervačních technik přinesly kvantitativní navýšení dochovaných zdobených pochev keltských mečů. Tento fakt zcela přirozeně vedl k přehodnocování starých a vzniku nových názorů na výzdobu pochev – v některých případech se mohou tyto názory zdát až lehce radikální: například že všechny pochvy keltských mečů mohly být původně zdobené. Nicméně zrovna ty se ukazují jako nejpravděpodobnější (BRUNAUX – MENIEL – RAPIN 1980; KRÄMER 1985, 25; SZABÓ – PETRES 1992, 15).

Tento stav ale prozatím není výrazněji dokumentován na území Moravy. Právě díky novým postupům při konzervaci sice byly rozpoznány další druhy

ADDENDA K POHŘEBIŠTI Z OBDOBÍ STĚHOVÁNÍ NÁRODU Z HOŠTIC, OKR. VYŠKOV

† MILOŠ ČIŽMÁŘ

Doplnující informace o části výbavy hrobu 800/2006 z období stěhování národů z Hoštic a nová kompletní publikace tohoto hrobového celku.

Ergänzende Informationen zu einem Teil der Ausstattung des Grabs 804/2006 aus der Völkerwanderungszeit in Hoštice und neue komplette Publikation dieses Grabkomplexes.

Mähren – Völkerwanderungszeit – Nekropole

Morava – doba stěhování národů - pohřebišť

V roce 2010 jsem publikoval dvanáct kostrových hrobů z období stěhování národů odkrytých v průběhu záchranného výzkumu na trase dálnice D1 v úseku Vyškov – Mořice provedeného v letech 2000-2002 a při výstavbě obslužné polní cesty podél dálnice v roce 2006 (ČIŽMÁŘ 2009). V současné době se podařilo nalézt v depozitáři Muzea Vyškovska v době publikace scházející část skleněných korálků z hrobu 804/2006 z Hoštic.

Proto považuji za potřebné aktualizovat popis tohoto hrobu a nálezů, včetně vyobrazení, následujícím způsobem:

Hrob H 800/2006. Obdélníková hrobová jáma o rozměrech 60x147 cm a hloubce 20 cm se světle hnědým zásypem, orientovaná ve směru SV-JZ. Kostra silně dislokovaná převážně ve východní části hrobu, původně patrně s hlavou k Z. V tomto prostoru hliněný přeslen a zlomek železného předmětu, v západní části mezi kostmi rozptýleny skleněné korálky. Obr. 10, 14:2.

1. Sto sedmáct tmavě hnědých až černých skleněných korálků. Pr. 2 mm. Obr. 1:1. - 2. Tři světle žluté až čiré skleněné korálky. Pr. 3 mm. Obr. 1:2. - 3. Dva válcovité světle žluté až čiré skleněné korálky s profilovanými konci. D. 8, 12 mm. Obr. 1:3. - 4. Černý skleněný korálek. Pr. 8 mm. Obr. 1:4. - 5. Modrý skleněný korálek. Pr. 10 mm. Obr. 1:5. - 6. Korálek z bronzového plechu. Pr. 11 mm. Obr. 1:6. - 7. Část železného plochého předmětu s členěným povrchem. D. 11 mm. Obr. 1:7. - 8. Dva železné předměty. D. 19, 41 mm. Obr. 1:8. - 9. Hliněný přeslen z jemného materiálu. Pr. 29 mm. Obr. 1:9. Dep. M Vyškov, inv.č. A 76234-41.

POHŘBÍVÁNÍ V BRNĚNSKÉM KOSTELE SV. PETRA A PAVLA V OBDOBÍ 16. AŽ 18. STOLETÍ

MICHAELA KRÁLÍKOVÁ

Při archeologickém výzkumu kostela sv. Petra a Pavla v Brně v letech 1991 až 1992 bylo prozkoumáno množství hrobů v interieru kostela a jeho okolí, pocházejících již ze 13. století. Zjištěny byly také pohřby v již dříve objevené barokní kryptě, která byla vyčleněna osobám vyššího duchovního stavu. Autorka tohoto příspěvku se zaměřila na interpretaci hrobů ze 16. až 18. století a následně na celkové zhodnocení pohřebního ritu v tomto období. Nalezeno bylo množství devocionálních předmětů jako růžence, medailony a kříže. Stručně je nastíněn historický vývoj, charakter, použití a význam těchto předmětů a jednotlivé nálezy jsou analyzovány a zahrnuty do kontextu soudobého pohřebního ritu. Nálezové situace jednotlivých hrobů, antropologické zhodnocení koster pohřbených i jejich hrobová výbava jsou zřehledněny v katalogu.

Bei der archäologischen Untersuchung der St. Peter-und-Paul-Kirche in Brünn in den Jahren 1991-1992 wurde eine Menge Gräber erforscht, die sich im Interieur sowie in der Umgebung der Kirche befanden und in die Zeit ab dem 13. Jahrhundert datiert wurden. Es wurden auch Bestattungen in der früher entdeckten barocken Krypta entdeckt, die für höheren Klerus vorbehalten war. Die Autorin dieses Beitrags konzentrierte sich auf die Interpretation der Gräber aus dem 16. – 18. Jahrhundert und anschließend auf die Gesamtauswertung des Bestattungsritus jener Periode. Es wurden zahlreiche Devotionalien gefunden, z.B. Rosenkränze, Medaillons und Kreuze. Kurz geschildert wird die historische Entwicklung, der Charakter, die Nutzung und Bedeutung dieser Gegenstände, einzelne Funde werden analysiert und in den Kontext des damaligen Bestattungsritus gestellt. Befunde einzelner Gräber, anthropologische Auswertung der Skelette und die Grabausstattung sind übersichtlich im Katalog aufgelistet.

Pohřební ritus - hroby - novověk - devocionálie - růženec - medailon - kříž

Bestattungsritus, Gräber, Neuzeit, Devotionalien, Rosenkranz, Medaillon, Kreuz

Na návrší nad jižním okrajem středověké zástavby města Brna se tyčí katedrála Sv. Petra a Pavla, obklopená domy středověkého a renesančního původu, které dotváří celek tzv. „Petrov“ (tab. I). Nejstarší chrámová stavba zde byla zbudována na přelomu 12. a 13. století a již tehdy zde bylo doloženo pohřbívání. Hřbitov se rozkládal asi do 10 m v okruhu kostela (UNGER – PROCHÁZKA 1995, 98). Při archeologickém výzkumu v roce 1991–1992 zde bylo odkryto a prozkoumáno několik desítek hrobů ze 13. – 18. století. Práce autorky spočívá v kulturně antropologickém zhodnocení pohřebního ritu na tomto hřbitově v období 16. – 18. století. Úkolem bylo interpretovat v hrobech nalezené předměty devocionálního charakteru, sledovat vzájemné souvislosti hrobů právě na základě těchto nálezů a porovnat jejich dataci se

ARCHEOLOGICKÁ VÝSTAVA V MORAVSKÉ OSTRAVĚ V ROCE 1888

ZBYNĚK MORAVEC

Příspěvek mapuje první archeologickou výstavu v Moravské Ostravě, kterou v roce 1888 inicioval K. J. Bukovanský a v příloze publikuje větší část instalovaných předmětů.

Der Beitrag beschreibt die erste archäologische Ausstellung in Mährisch-Ostrau, welche im Jahre 1888 K.J. Bukovanský inzierte, und in der Anlage wird der Großteil der Ausstellungsgegenstände publiziert.

Ostrava, historie archeologie, výstava, 19. st., K. J. Bukovanský

Ostrau, Geschichte der Archäologie, Ausstellung, 19. Jahrhundert, K.J. Bukovanský

Počátky archeologického bádání jsou na Ostravsku neodmyslitelně spojeny s osobou nadučitele Karla Jaromíra Bukovanského. Nejenže vlastnil úctyhodnou sbírku předmětů mimo jiné archeologické povahy, ale také na několika místech prováděl výkopy a o svých zjištěních pak ochotně podával zprávy v periodickém tisku či v samostatných publikacích. V regionu na poli řekněme archeologického bádání nepracoval zcela sám. V nedalekém Novém Jičíně působil profesor Karel Jaromír Maška, čilé styky pak Karel Jaromír Bukovanský udržoval i s Vlastivědným muzejním spolkem v Olomouci. Snad tedy jistě ne náhodou se Ostrava stala v r. 1884 hostitelkou první kočovní schůze olomouckého muzejního spolku, v rámci níž vystoupili se svými přednáškami J. N. Woldřich, J. Wankel aj. (ANONYMUS 1884, 176-177; OT 1884). Další významnou událostí se pak stala archeologická výstava v r. 1888 byla první svého druhu v Moravské Ostravě a svým rozsahem jistě překonala i krátkodobou prezentaci Bukovanského sbírek ve škole na Salmovci v r. 1872 (POKLUDOVÁ 2005, 34).

Výstava začala být připravována nejspíše již od počátku roku 1888 a je téměř bezesporu, že jejím duchovním otcem a hlavním organizátorem byl K. J. Bukovanský (MSGrenz 1888a; 1888e; 1888i). Její komitě však bylo mnohem širší - mimo již uvedeného nadučitele z Polské Ostravy se skládalo ze starosty Dr. Vojtěcha Johannyho, Dr. Kubíčka, hornického odborníka Václava Stiebera a ředitele Jana Pobiala (MSGrenz 1888e). Tato kulturní akce se uskutečnila v rámci oslav 40letého výročí panování císaře Františka Josefa I. (OT 1888a). Nejčastěji byla v tisku uváděna jako archeologická, ale za přesnější lze snad považovat označení „výstava archeologická spojená s výstavou různých starožitností a národního vyšívání“ (OT 1888b). Vytčeným cílem celého podniku bylo „podat obraz lidské

NOVÝ PŘÍSTUP K VÝKLADU PROMĚNLIVOSTI TRAS STARÝCH STEZEK

RADAN KVĚT - † STANISLAV ŘEHÁK

Na lokalitě v Pravčicích byla odkryta v letech 2007 - 2008 část příkopu římského pochodového tábora. Autor zdůvodňuje jeho polohu na důležité křižovatce starých stezek.

Auf der Fundstelle von Pravčice wurde in den Jahren 2007-2008 ein Teil des Grabens eines römischen Marschlagers freigelegt. Der Autor begründet seine Lage an der wichtigen Kreuzung alter Wege.

Staré stezky – doba římská - pochodový tábor

Alte Wege – Römerzeit – Marschlager

V dosavadním výzkumu starých stezek, pomineme-li ovšem četné práce R. Květa (např. KVĚT 1997; 2003) se prosazuje klasický přístup, který jednoznačně dává přednost jevům získaným pečlivou terénní prací a získaným z práce s dokumenty. Docela přirozená skepse historiků a dalších badatelů (doprovázená respektem k pozitivně doložitelným skutečnostem) je ovšem doprovázena někdy až zpochybnováním možností doložit spolehlivě téměř cokoli z fenoménu starých stezek (CENDELÍN 2002; 2003, v pozdější práci uvádí autor jako dva základní principy: objektivní nedostatek relevantních informací a snadnou zpochybnitelnost jakýchkoli závěrů, obdobně kriticky uvažuje i VERMOUZEK, např. 1990, nebo ADAM 2004). Na druhé straně je zřejmé a nepřímě i doložitelné, že fenomén staré pozemní dopravy je objektivním fenoménem a že právě neexistence technických torz a nemožnost jejich demonstrace může pak vést k různým spekulacím. Tento poznatek však neplatí absolutně, protože zatímco v římské době jsou jižně od Dunaje doložitelná faktická torza tehdejších cest (STERN 1994), která jsme měli možnost za doprovodu J. Sterna v terénu sledovat, v barbarském území severně od Dunaje je budeme vždy obtížně dokládat.

V této situaci a při našem zaměření spíše na pravěké reálie vidíme jako východisko v korektní práci, která sice nestaví na nepochybných dokladech (neboť již z principu ani nemůže), předem však počítá s velkou badatelskou skepsí. Takto byl odvozen i náš někdejší pojem „přírodní predispozice“ (KVĚT - ŘEHÁK 1992a; 1992b), který se opírá o křehkou představu o někdejší orientaci v pravěké krajině. Přesto však vycházíme ze spolehlivě doložitelného pohybu v tehdejší krajině, pohyb touto krajinou má nutně svou opakovatelnost a tedy i informační reprodukovatelnost (domníváme se, že především nápadnými tvary reliéfu a hydrografickou sítí). Nikoli fakt faktického fyzického používání a zjevných změn v krajině (včetně sešlapání